

PhDr. Emil Voráček, DrSc.
Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i.

Posudek oponenta

Rigorozní práce

Denis Žernov: **Dichotomie ukrajinské identity. The Dichotomy of Ukrainian Identity**

2016, 82 str.

Autor si zvolil velice náročné téma. Musel se vyrovnávat s řadou úskalí, jež překonával s různým úspěchem. Od okamžiku vzniku moderní ukrajinské státnosti již uplynula dvě desetiletí, přesto části ukrajinských elit vnímají otázku národní identity až disparátně. Autor se v práci soustředil na dva klíčové rozdílné způsoby, narativa, vnímání ukrajinské národní identity, které se liší vnímáním a interpretací historických a symbolicko-kulturních atributů vlastní etnické identity. Ty úzce souvisí s tím, že proces formování národa dosud není završen.

V rigorozní práci využívá teoretické politologické přístupy, resp. přístupy historické politologie, je patrný autorův důraz na historickou stránku problému a jeho souvislosti, využívá též svých znalostí z oboru tranzitologie. Je pro ni nesmírně cenné i autorova schopnost hlubokého ponoru do problematiky daná zažitou znalostí reálií současné Ukrajiny.

Aby D. Žernov mohl analyzovat a vyhodnotit v čem spočívají problémy pochopení národní identity současných ukrajinských elit musel práci příslušně teoreticky ukotvit. Vychází především z historického popisu geneze vnímání ukrajinské národní elity jejími hlavními proudy, které pak politologicky interpretuje. V úvodu se věnuje některým vnějším vlivům, zejména vnímání fenoménu „ruského světa“ (str. 8). V této souvislosti by si zasloužilo zmínit i hlavní směry ruského politického myšlení, vůči nimž se myšlení ukrajinských elit nutně vymezovalo. Zde by si zasloužilo alespoň stručné pozornosti eurasijství, které v postsovětském Rusku prožilo svoji renesanci. Pro současnou situaci je důležité a autor si toho zcela oprávněně všimá, že ze současné ruské historiografie a zejména z učebnic se vytrácí historie těch území, která nejsou součástí území Ruské federace. Existují i rozdílné názory ve výkladu polyetnicity carského Ruska (str. 12). Autor reflektuje zejména současný ukrajinský nacionalismus, o němž můžeme říci je výrazný až otevřeně šovinistický, řečeno slovy jednoho z jeho představitelů: „Ukrajina si musí především získat zpět Kubáň“

(str. 12). Žernov se v práci oprávněně opírá o teoretické konstrukce významného českého historika Miroslava Hrocha, který se zabývá dlouhodobě problematikou obrození a formování evropských národů, Marka von Hageny a řady dalších badatelů.

Text rozdělil vcelku vyváženě do čtyř kapitol, úvodu a závěru. Nutno však podotknout, že tam, kde bych spatřoval těžiště práce, postupoval autorsky poněkud úsporně. Bylo by tedy potřebné, kdyby při obhajobě tuto určitou disparitu, která je poněkud zřejmá v porovnání se zadáním práce příslušně vysvětlil, zejména v části „Ukrajina v Nezávislosti“. Formování národní identity přirozeně úzce souvisí s otázkou kontinuity/ diskontinuity s minulým historickým a politickým vývojem. „Jedni se cítí být dříve „trpícím“ národním hnutím, historicky nestátním „malým“ národem, ale ti druzí neodmítají nárok na společnou minulost s obyvateli ostatních bývalých sovětských republik. (s. 18) Když se autor vyrovnal s metodologickými otázkami výzkumu současných ukrajinských identit, přistupuje postupně k výkladu jednotlivých významných momentů, podstatných pro jejich formování. V této souvislosti považuji za významné autorovu pozornost udílenou osudům a aktivitě haličských Ukrajinců. (str. 24) Pro utváření carského Ruska byla podstatná cesta jeho teritoriálního utváření. Autor správně připomíná rozdíl, osobitost carského Ruska ve srovnání s Britskou, Francouzskou a Španělskou říší již je jeho kontinentální charakter, absence „velké vody“ mezi centrem a periferií. V této souvislosti by bylo užitečné alespoň zmínit osobitosti národních identit těchto říší komparativně, jejich „zvláštní cesty dějinami“, mj. např. teorii „Hispanidad“. V dalším výkladu autor již podstatněji přistupuje k využití svého metodologického aparátu z oblasti politologie, sám zdůrazňuje, že existuje nebezpečí, že se historik stane –registrátorem událostí: (str. 26)

Zásadní pozornost věnuje posléze krystalizaci ukrajinského nacionálního projektu v masách v konfrontaci se superetnickým sovětským projektem, přičemž se podrobněji věnuje dvěma konkrétním ideovým proudům, které podstatně ovlivnily cestu směrem k ukrajinské samostatnosti: tj. „Chvylevizmu a Volobujevšiny“, jejich reakci na politiku „korenizacii“ (s. 33). Poté co se pokusil přehledně vyrovnat s neúspěchy sovětského projektu vytváření nové sovětské identity, přistupuje k otázce transformace elit komunistických v postkomunistické a jejich odrazu v současné ukrajinské společnosti. Zde bys i práce zasloužila podstatné rozvedení, ostatně autor pro tuto analýzu si předchozím výkladem vytvořil potřebný základ. Autorovi se zřejmě jednalo především o vysvětlení kořenů vytváření ukrajinské národní identity, svým způsobem zde přistupuje k výzkumu tématu z pohledu „hlubinné paměti“, což mu umožňuje se v závěrečných pasážích vyjadřovat podstatně stručněji.

Rozsah použité literatury a internetových zdrojů plně odpovídá potřebám rigorózní práce. Seznam literatury by si nicméně zasloužil větší pečlivost, žádá si sjednocení bibliografických záznamů. Kritické připomínky však nesnižují dojem z kvality práce.

V předložené rigorózní práci prokázal autor patřičnou erudici, potřebné teoretické znalosti a odtud i schopnost klást si otázky a výstižně je formulovat. Ve výkladu rozvinul vlastní politologickou interpretaci komplikované problematiky a konfrontoval ji s výsledky odborné literatury. Skloubil a byl schopen podat jednak syntetizující pohled na vývoj otázky ukrajinské identity v delších časových rozmezích i detailní pohled na jednotlivé problémy. Jak jednotlivé analytické části, tak i práce v celku, jakož i pojetí práce, prokazují schopnost D. Žernova samostatně pracovat a odpovídajícím způsobem zvládnout zvolené téma.

I přesto, že se více soustředil na chronologicko-tematický výklad problému identity ukrajinských elit, pojatý spíše historicky, předpokládal bych, že nejsilnější částí práce bude kapitola závěrečná. Autor se současné problematice nicméně věnoval střídavě, aniž by plně využil bohatství získaného výzkumného materiálu, kterým disponoval. Vzhledem k pozitivnímu vyznění rigorózní práce, bych si dovolil požádat, *aby se při ústní obhajobě věnoval této problematice podrobněji a vysvětlil důvody tohoto postupu.*

Práce přinesla řadu přínosných poznatků. Celkově mohu konstatovat, že práce splnila úkol, který si autor stanovil. Vzhledem k tomu, že v české literatuře prakticky nemáme publikace, které by se tématu podrobně věnovaly, je nutno ocenit i tuto stránku, jedná se o původní, důkladně promyšlenou práci. Autorovi práce bych doporučoval zvážit možnost publikace práce v odborném tisku a zejména pokračovat v práci na tématu.

Rigorózní práce Mgr. Denise Žernova: „Dichotomie ukrajinské identity“
splňuje podle názoru oponenta podmínky na práci kladené v daném oboru a proto ji mohu plně doporučit k obhajobě.

Praha, 16. listopadu 2016

PhDr. Emil Voráček, DrSc.